

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

Трусенко Софії Григорівни

«ФОМУВАННЯ МУЗИЧНО-ПОЕТИЧНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У ВОКАЛЬНИХ ЦИКЛАХ ЯРОСЛАВА ВЕРЕЩАГІНА»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

В роботі висвітлюється творчість маловідомого сучасного українського композитора – Ярослава Верещагіна. З назви дослідження випливає, що центром його повинні бути музично-поетичні та композиційні зв'язки у визначених вокальних творах, але текст роботи ставить проблему ширше.

Слід виділити три аспекти дослідження – філософський, джерелознавчий та музично-теоретичний. З них найбільш переконливо, на думку рецензента, реалізовано саме джерелознавчий аспект. Можна припустити, що дослідження «виростало» від документів – архіву Ярослава Верещагіна. Архів композитора в роботі добре систематизовано. Ми довідуємося і про те, де він зберігається, і з чого складається, можемо ознайомитися із копіями деяких документів в додатках. Оприлюднення матеріалів архіву – а саме публікація збірки вокальних творів Я.Верещагіна – велика і важлива робота, за котру слід особливо подякувати авторці. Отже архів – вихідний пункт дослідження, його базис. Від базису робота розгортається в двох напрямках – філософському та музикознавчо-аналітичному. Філософський вимір дослідження дав авторці вдалу ідею, яка дозволила їй об'єднати достатньо різні за стилем і жанром вокальні твори Я. Верещагіна – ідею цілісності. З іншого боку, особистість Верещагіна – цілісна у різних своїх проявах (як композитора, поета, художника) привела дослідницю до думки про те, щоб стрижнем дослідження зробити саме цю ідею – ідею цілісності.

Яким би шляхом не йшла Софія Григорівна у своїх наукових роздумах – від архіву до філософії чи протилежно, результат цього шляху переконливий: ідея цілісності впорядковує дослідження на різних його рівнях. Цілісною виглядає

особистість композитора, якого змальовано на соціокультурному тлі його епохи, цілісними виглядають аналізовані в роботі твори (як музичні, так і поетичні).

Проте, на думку рецензента, дещо бракує цілісності власне дисертації: філософська її частина, в якій аналізується зміст і обсяг поняття «цілісність» в розумінні Гегеля, не виглядає природно в композиції роботи. Гегель потрібен авторці, аби обґрунтувати точку зору, що культурно-мистецьке середовище, в якому формувалася особистість Ярослава Верещагіна, сам процес формування композитора настільки важливі для розуміння специфіки його творчості, що заслуговують на детальний опис. Власне це обґрунтування видається необов'язковим – цілком очевидно, що якщо йдеться про маловідомого автора, слід познайомити читача з обставинами його творчого зростання.

Слід сказати, що і опис культурно-мистецького середовища Києва кінця 60-х – початку 90-х років, і викладення біографічних відомостей про Ярослава Верещагіна належать до кращих сторінок дисертації. Відомості про діяльність Клубу молодих композиторів, хору «Жайворонок» та інші читаються на одному диханні. Отже, перше зауваження стосується того моменту, що філософська складова дисертації мало пов'язана із подальшим викладом, отже варто або поглибити ці зв'язки або зменшити цю складову роботи.

Друге зауваження пов'язане із методикою аналізу вербально-музичних зв'язків у вокальних циклах Верещагіна. Авторка обирає певний аналітичний алгоритм – від аналізу поетичного тексту до виявлення зв'язків слова і музики – і притримується його в усіх аналітичних нарисах дисертації. Це позитивна риса дослідження, бо якраз надає цілісності аналітичному розділу роботи.

Обґрунтування методики аналізу вокальних творів (що міститься в підрозділах 1.2 та 1.3) дає зрозуміти, яким чином дослідниця дійшла до задіяного аналітичного алгоритму. С. Трусенко спирається переважно на колективний підручник Ленінградських авторів під редакцією Коловського «Аналіз вокальних творів», зокрема на написану К. Руч'євською розділ про вокальний цикл. В тому ж підрозділі 1.3 згадуються також робота нашої колеги Н. Щербакової, в якій дуже близька даному дослідженню проблема цілісності словесного і музичного текстів у вокальному творі вирішувалась на іншому матеріалі –

творчості Ю. Іщенка. На с.41 згадується про впровадження Н. Щербаковою принцип «художнього порушення», зміст якого – у порушенні композитором художньої цілісності вірша в процесі створення нової художньої цілісності – вокального твору. На жаль, ми не знайшли розвиток цієї думки в аналітичних нарисах дисертації. Згадуються так само роботи Б. Сюті, але далі в тексті ідеї цих вчених «не працюють». Таким чином можна конкретизувати зауваження у вигляді питання: чи не було в ході роботи над дисертацією спроб застосувати (розвинути, поглибити) методичні напрацювання українських музикознавців в сфері аналізу вокальної музики? Імовірно, певну методичну цінність мають роботи колеги дисертантки по кафедрі - О. Торби, яка також свого часу займалася проблематикою зв'язків слова і музики (її статті не включені до списку літератури, так само як і дослідження І. Юджіна). Можливо, є певні напрацювання в роботах зарубіжних колег, згаданих у списку літератури, наприклад, у статті Барбари Турчин про вокальні цикли Шуберта, включеної до переліку літератури під номером 302? Чим більше різних аналітичних інструментів є в нашому арсеналі, тим цікавішими можуть бути результати аналізу.

Окреме питання пов'язане із терміном Я. Верещагіна «поліладові фрески», який, як зазначено на с.21, дисертантка вводить в науковий обіг. Яке поняття позначає цей термін? Чи можна визначити його зміст і обсяг? Чи не видається авторці термін метафорою?

Стилістичні зауваження слід підсумувати у вигляді побажання більшої простоти висловлювання. Там, де така простота відчутна, читати текст цікаво і приємно. Подекуди текст потребує літературної редакції.

З фактичних неточностей слід зазначити наступні такі:

- На с. 4 зазначається, що до підготовленої дисертанткою до друку збірки вокальних творів Я. Верещагіна включені «обробки українських народних та чехословацьких пісень». Варто би вказати точніше, про які пісні йдеться: чеські чи словацькі?

- На с.70 вказано, що засідання Київського клубу молодих композиторів відбувалися в приміщенні «тодішнього Будинку вчителя,

нинішнього будинку профспілок». Це не зовсім точно, оскільки йдеться про Палац культури профспілок, це інша будівля.

Попри висловлені зауваження і побажання, варто наголосити на важливих позитивних рисах роботи, які значно перевершують її недоліки. Концепція роботи склалася, вона переконлива, ретельно опрацьована. Дисертація Софії Григорівни Трусенко – цілком самостійне дослідження, що відзначається оригінальністю і новизною. Наукові публікації за темою дисертації в повному обсязі відтворюють основні положення роботи і не мають порушень академічної доброчесності. Отже, дисертація відповідає всім необхідним вимогам МОН України, а її авторка Софія Григорівна Трусенко заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 025 – Музичне мистецтво.

Кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри теорії музики
Національної музичної академії України
ім. П. І. Чайковського

Гоменюк С.Г.